

**ПЕРСЬКА МОВА ЯК ДЖЕРЕЛО ПІЗНАННЯ ЕТНІЧНОЇ
МЕНТАЛЬНОСТІ ТА КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ЦІННОСТЕЙ
ГРАНЦІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ГІМНАЗІЇ**

Подгорний Геннадій,

*учитель-методист перської мови, вчитель перської мови
Київської гімназії східних мов № 1, м. Київ, Україна*

Відкритість України світові, встановлення дипломатичних, торговельних, економічних, наукових, культурно-освітніх відносин із Ісламською

Республікою Іран зацентували проблему вивчення перської мови, яка зумовлюється досягненнями іранської культури як важливого чинника міжкультурної комунікації та міждержавних відносин. Встановлення дипломатичних відносин між Україною та Іраном 22 січня 1992 року, підписання Декларації про принципи дружнього співробітництва поставили перед Україною проблему підготовки фахівців-знавців перської мови та культури¹⁻³.

У вересні 1992 р. в Україні, у Київській гімназії східних мов № 1, було започатковано навчання перської мови учнів 1–11-х кл. як першої іноземної мови (друга іноземна – англійська). На історичному відрізку навчання перської мови українських школярів учителями перської мови О. Мазеповою, Г. Подгорним, О. Семенюк було розроблено кілька поколінь навчальних програм, посібників, підручників перської мови. Цим було закладено фундамент сучасної педагогічної системи навчання перської мови на етапі освітніх реформ в Україні. Київська гімназія східних мов № 1 працює за власним навчальним планом, який затверджується МОН України. Навчальне тижневе навантаження перської мови на учнів 1-х кл. складає 2 год, 2-х – 3 год, 3-4-х – 4 год, 5–11-х кл. – 5 год. Учні також вивчають спеціальний предмет «Ділова перська мова» (10-11 кл. – 1 год).

У своїй діяльності вчителі перської мови послуговуються результатами наукових досліджень українських учених – А. Бочарникова, А. Кримського, О. Кшановського, О. Мазепової, Т. Маленької, М. Стельмаха, а також В. Бацевича, А. Висоцького, В. Жайворонка, В. Кононенка, Т. Космеди, В. Манакіна, І. Сайтарли, Н. Слухай та ін.

На думку О. Мазепової, важливе значення мають термінологічні сполучення «перський лінгвоментальний простір» (співвідношення тріади понять «мова – мислення – свідомість»), специфіка терміна «мовна свідомість». З розвитком когнітивно-дискурсивної парадигми у сучасній лінгвістиці у структурі свідомості виокремлюються три складові – когнітивна свідомість, мовна свідомість та комунікативна свідомість. О. Мазепова ґрунтовно дослідила етнокультурну специфіку концептосфери внутрішнього світу людини у перському лінгвоментальному просторі, змодельувала концептуальну структуру перської системи ввічливості, виокремила перські поведінкові етностереотипи у лінгвоментальному просторі, засвідчила розбіжності у мовній концептуалізації багатьох понять в українській, російській, перській мовах⁴.

Культурно-мовні цінності – це система створених у певній мовленнєвій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дають змогу суб'єкту бути успішним у спілкуванні, діяльності, взаєминах з іншими особами⁵. Етнічна ментальність – один із напрямів лінгвокультурології.

Український дослідник В. Дороз зазначає: «ментальність – ціннісно мотивована характеристика соціальної спільності, сформована система елементів духовного життя і світосприймання, яка зумовлює певні стереотипи поведінки, діяльності, способи життя різноманітних соціальних груп та індивідів, уключає сукупність ціннісних, символічних, свідомих чи підсвідомих відчуттів, уявлень, настроїв, поглядів світобачення»⁶ (с. 207).

Перська мова – державна мова Ірану. Вона належить до іранської групи індоєвропейської родини мов. Основу сучасної перської мови складає рання новоперська мова (її ще називають «дарі»). Цією мовою упродовж X–XV ст. створюється значний пласт класичної літератури. Будова сучасної перської мови, її граматики, лексики, фонетики є продуктом тривалого історичного розвитку. За етимологічним складом сучасна перська лексика є доволі різноманітною. На базі тегеранського діалекту вже склалася спільна для всього Ірану розмовна мова.

Свого часу ми звертали увагу на вивчення етнонаціональних цінностей персів, зосереджувалися на особливостях застосування учнями на практиці різних стратегій для встановлення контакту з представниками іранської культури⁷. Наразі навчання перської мови у системі загальної середньої освіти потребує розв'язання багатьох проблем методичного характеру, що стосуються різних рівнів мовної системи, іранської культури, зокрема – менталітету, культурно-мовних цінностей іранців.

Дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012–2019 роки) на базі Київської гімназії східних мов № 1 довела важливість розвитку, насамперед, культурно-мовних цінностей особистості та необхідності реалізації у закладі освіти таких компонентів: когнітивного, емоційно-ціннісного, практичного та особистісно творчого. Компетентнісний, особистісно орієнтований підходи під час засвоєння зазначених цінностей гімназистами набувають особливої ваги.

Навчально-методичні комплекси з перської мови слугують засобом формування іншомовної комунікативної, міжкультурної компетентностей учнів – носіїв загальнолюдських, етнонаціональних, культурно-мовних цінностей, полікультурних компетентностей. Особливо виокремлюємо компоненти готовності школярів до оволодіння іншомовним спілкуванням – мотиваційний, пізнавальний, інтелектуально-когнітивний, процесуальний, рефлексійно-оцінний⁸.

Учені-дидакти наголошують на необхідності чіткого усвідомлення учнями особистісної значущості знань та їх важливості для майбутньої професійної діяльності, тож навчання має орієнтуватися не на пасивне розуміння і засвоєння змісту, а на активне його використання⁹.

На етапі розбудови Нової української школи, розвитку іншомовної освіти зростає увага до виявлення ціннісних аспектів розвитку наукових понять, життєвих уявлень, правил, норм, які засвоюють учні, і чітке відображення їх у змісті іншомовної освіти¹⁰. Ціннісний аспект змісту шкільної освіти вважається дослідниками ключовим¹¹, адже у центрі перебуває учень як суб'єкт діяльності, який засвоює мовні/лінгвістичні та мовленнєві компетенції, комунікативні, міжкультурні компетентності за різноманітних соціально-комунікативних ситуацій, що дає змогу створювати атмосферу діалогу культур, наближеного до реального спілкування в іранській лінгвокультурній спільноті. А це потребує врахування ступенів навчання перської мови, вікових груп учнів, компетентнісного підходу щодо сучасних форм освіти, педагогічних технологій, що використовуються за проведення різних типів уроків іноземної мови.

- ¹ *Українсько-перський словник* / [уклад.: Хамід Реза Салімі, Храновський В. А., Мазепова О. В., Бочарникова А. М.]. Київ : Кондор, 2006. 376 с.
- ² *Енциклопедія історії України* : У 5-ти т. Т. 3. Київ : Наукова думка, 2005.
- ³ *Концепція навчання східних мов у Київській гімназії східних мов № 1* / [кол. авт. під кер. Редька В. Г.]. Київ : Енергія плюс, 2007. 112 с.
- ⁴ Мазепова О. *Внутрішній світ людини у перському лінгвоментальному просторі* : монограф. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. 440 с.
- ⁵ Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика : теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 160-171.
- ⁶ *Українська лінгвокультурологія* : підруч. для студ. / кол. авт.: О. І. Потапенко, Я. О. Потапенко, Л. П. Кожуховська та ін. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2016. 367 с.
- ⁷ Подгорний Г. В. Генералізація знань про етнонаціональні цінності іранців у розвитку культурологічної компетентності учнів на уроках перської мови. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 114–119.
- ⁸ Редько В. Г. *Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика* : монограф. Київ : Педагогічна думка, 2017. 628 с.
- ⁹ Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф. / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської]. К. : Педагогічна думка, 2015. 288 с.
- ¹⁰ *Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів* : навч.-метод. посіб. / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.]. К. : Педагогічна думка, 2013. 260 с.
- ¹¹ *Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект* : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та ін.]. Київ, 2018. 260 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/713853/>